

емоційні стани та розкривати характери персонажів, удосконалюють техніку мови, дрібну моторику пальців рук, музичний слух, хореографічні вміння, розвивають свій емоційний інтелект, розширюють словниковий запас, здобувають навички композиційної побудови вистави, тощо. Колективна робота над виставою в невимушеній творчій атмосфері дозволяє подолати скутість, невпевненість в собі, окремих дітей, значно активізує емоційно-почуттєву сферу, розвиває цілий комплекс гнучких навичок, розкриває можливості творчої самореалізації кожного учня, активізує пізнавальну активність та віру дитини в свої сили та можливості.

Література

1. Барановська І.Г. Театр ляльок в початковій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 170 с
2. Барановська І.Г. Мистецькі інтегративні технології в поліхудожній освіті. *Інформаційні технології в освіті*. 2019. №2 (39). С. 40-50
3. Кравчук Л. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2421/1/Krravchuk_L_3.pdf
4. Словарь, справочник по педагогике / Под. ред. Пидкасистого П. И. Москва: ТЦ Сфера, 2004. 439с
5. Український літературний словник URL: <https://gorodenok.com/kazka-shho-take-kazka-literaturoznavchij-termin-slovnik-literaturoznavchix-terminiv/>
6. Українська народна казка URL: <https://sites.google.com/site/nakazkicov/so-take-kazka>

УДК 371.132

М. Бикова,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
Сумського державного педагогічного
університету ім. А.С.Макаренка
М. Вykova,
PhD, Sumy state pedagogical University

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

FORMATION OF PEDAGOGICAL TOLERANCE OF THE FUTURE TEACHER AS A PROBLEM OF SOCIO-CULTURAL SPACE

Анотація. Предметом дослідження є педагогічна толерантність як одна з професійно значущих якостей особистості майбутнього педагога та пріоритетна проблема виховання у закладах освіти. Метою виступає теоретичний аналіз сучасних підходів до проблеми складових професійної толерантності. У статті використані методи теоретичного аналізу наукових джерел з проблеми дослідження, також застосовано метод систематизації, порівняння, узагальнення спеціальної літератури. Автор охарактеризував основні завдання формування педагогічної толерантності, визначив її вплив на ефективність взаємодії під час освітнього процесу.

Abstract. The subject of research is pedagogical tolerance as one of the professionally significant personality traits of the future teacher and a priority problem of education in educational institutions. The aim is a theoretical analysis of modern approaches to the problem of components of professional tolerance. The article uses methods of theoretical analysis of scientific sources on the research problem, also uses the method of systematization, comparison, generalization of special literature. The author described the main tasks of the formation of pedagogical tolerance, identified its impact on the effectiveness of interaction during the educational process. Key words: tolerance, pedagogical tolerance, intolerance, acceptance of another, personality, individuality.

Ключові слова: толерантність, педагогічна толерантність, інтолерантність, прийняття іншого, особистість, індивідуальність.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями.

Ще 16 листопада 1995 року держави-члени Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури прийняли Декларацію прав толерантності, де надали наступне визначення терміну «толерантність»: «Толерантність означає повагу, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті й переконань. Толерантність - це єдність у різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Толерантність - це те, що уможливорює досягнення миру, сприяє переходу від культури війни до культури миру».

Нова українська школа вимагає модернізації всієї освітньої галузі, а від її фахівців - умінь і навичок здійснювати професійну діяльність у неоднорідному середовищі, керуючись принципами толерантності, на підставі діалогу і співпраці.

Отже, запровадження поняття «педагогічна толерантність» в освітній перебіг та наповнення його новітнім змістом у сьогоденні актуально.

Освіта як сфера трансляції культури має умови для формування толерантності. Однак нерозвиненість навичок толерантного мислення та взаємодії призводять до зниження ефективності освітнього процесу. Вчитель повинен розвивати професійну толерантність.

Аналіз останніх наукових публікацій.

Дослідженню професійно значущих якостей педагогічних працівників, їх професійної культури взагалі присвячено багато досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів (Бухбергер Ф., Зінов'єв Д.В., Ісаєв І.Ф., Міщенко О.І., Сластьонін В.А., Фрай К., Шиянов Е.Н. та ін.). Також останнім часом можна ознайомитися з дослідженнями, присвячених формуванню толерантності як професійно важливої якості особистості педагога (М.А. Перепелиціна, С.В. Данилова, А.А. Погодіна, С.К. Бондирева і ін.). При цьому поруч з поняттям «педагогічна толерантність» (М.А. Перепелиціна, О.Г. Шавріна та ін.), нерідко вживається словосполучення «толерантність педагога», яке використовується авторами (Г. Безюльовой, Н.А. Морєва, Г.М. Шеламова та ін.) як синонім першого.

Дослідниками доводиться необхідність подальшої розробки проблеми формування педагогічної толерантності у структурі професійно значущих властивостей на основі особистісно-діяльнісного (Л.С. Виготський, А.А. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн та ін.), професійно-особистісного (Л.С. Гусєв, Н. В. Кузьміна, В. А. Сластьонін, О.І. Щербаков та ін.), акмеологічного (І.Б. Баткіна, Н.В. Кузьміна, А.Л. Реан, Є.І. Степанова та ін.), деонтологічного (Ю.П. Азаров, Ш. Амонашвілі, К.М. Левітан і ін.), прогностичного (О.А. Абдулліна, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна та ін.), культурологічного (З.П. Абросимова, В.І. Андрєєв, В.С. Біблер, А.Б. Орлов, А.І. Піскунов та ін.), аксіологічного (С.Г. Верпшовський, В.І. Гинецинський, та ін.), компетентнісного (І.Г. Агапов, Г.К. Селевко, В.М. Шепель, С.Є. Шишов та ін.) підходів.

Мета статті полягає у теоретичному аналізі наукових підходів щодо проблеми формування педагогічної толерантності, а саме визначення її складових.

Виклад основного матеріалу. Усвідомлення толерантності як поваги і визнання рівноправності, відмови від переважання і примусу, визнання багатомірності і різноманітності людської культури, норм, релігій, відмова від пізнання цього розмаїття у стандартах однаковості або у перевазі однієї точки зору відображено у працях багатьох дослідників. Загальна позиція виявляється в тому, що справжня толерантність забезпечується внутрішньою духовною свободою людини, яка може не завжди збігатися зі свободою зовнішньою (політичною, економічною); толерантність розуміється не як непохитне правило або готовий до вживання рецепт, не як примусова вимога під загрозою покарання, а як вільний і відповідальний вибір людини «ціннісного толерантного ставлення до життя»[1].

Що стосується педагогічних працівників, то толерантність по відношенню до них виступає як певна моральна якість особистості, яка характеризує терпиме ставлення до інших людей незалежно від їх етнічної, національної, культурної приналежності, поглядів та звичок. Це форма цивілізованого сприйняття дійсності, цивілізованого ставлення до всього «іншого», «чужого».

Вважається, що у реальному житті педагоги частіше демонструють адаптивну модель поведінки, основою якої є стандартизація внутрішнього світу.

Звідси постає проблема виявлення основних компонентів педагогічної толерантності, що сприяє успішності виконання професійної діяльності у навчальному закладі. Аналіз літератури виявив, що педагогічна толерантність знаходиться у тісному взаємозв'язку з професійно важливими якостями особистості педагога, а саме: емпатійністю, альтруізмом, креативністю, наявністю сенсу життя, внутрішнім локусом контролю, сприйняттям і розумінням невизначеності, конфліктостійкістю, фрустрацією, здатністю до рефлексії, психологічною стійкістю, адекватною самооцінкою.

Каверзіна Т.Є. пропонує розглядати педагогічну толерантність як особливий вид толерантності, зміст якого обмежений специфікою професійно-педагогічної діяльності. Тобто під педагогічною толерантністю розуміє інтегративну професійно важливу якість особистості педагога, в основі якої лежить система гуманістичних цінностей, наявність внутрішньої настанови на прийняття кожного учасника освітнього процесу, обумовлені здібності та вміння ґрунтувати свою поведінку на підставі розуміння, визнання й прийняття всіх учасників освітнього процесу у всьому різноманітті їх особистісних та соціальних відмінностей. Звідси будова педагогічної толерантності містить в собі соціальний і психологічний компоненти, які виявляються у визначеній поведінці педагога. Психологічний компонент педагогічної толерантності передбачає позитивне ставлення як до себе, так й до життя, до професійної діяльності, а також здатність протистояти, витримувати несприятливі впливи освітнього середовища. Соціальний компонент полягає у позитивному ставленні до відмінностей учасників освітнього процесу, до соціальних та особистісних ознак на підставі визнання, розуміння й прийняття цих відмінностей [2].

Ю.П. Поваренков виокремлює два види толерантності педагога: соціальна (або соціально-психологічна) і психологічна (або психофізіологічна). Присутність соціальної толерантності дозволяє педагогу результативно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу, а сформованість психологічної толерантності забезпечує високу стійкість вчителя до чисельних професійних стресів та сприяє ефективній побудові професійної кар'єри. Ю.П. Поваренко пропонує виділяти в соціальній толерантності структурні компоненти:

1) динамічні – це динамічна сторона толерантності, що визначається змістом мотиваційної сфери вчителя (готовність прийняти учня, таким, яким він є), системою його цінностей, інтересів, переконань та соціальних настанов;

2) операціональні – операціональне підґрунтя соціальної толерантності складають конкретні знання, вміння та здібності (знання про психологічні особливості людей, здатність спілкуватися з різними людьми, здатність контролювати процес спілкування та ін.).

Більш повно структуру толерантності дозволяють розкрити її провідні функції:

-мотиваційна (визначає склад і силу мотивації соціальної діяльності та поведінки, сприяє розвитку життєвого досвіду, так як дозволяє особистості прийняти інші точки зору і бачення вирішення проблем);

-інформаційна (розуміння ситуації, особистості іншої людини);

-регулятивна (толорантність має тісний зв'язок з вольовими якостями людини: витримкою, самовладанням, саморегуляцією, які формувались у процесі виховання);

-адаптивна (дозволяє особистості виробити у процесі спільної діяльності позитивне, емоційне, стійке ставлення до самої діяльності, яку здійснює особистість, до об'єкту і суб'єкту спільних відносин) [2].

В.А. Лекторський, вважає, що толорантність може бути представлена у чотирьох можливих формах:

-байдужість (толорантних відносин у подібній формі цілком і повністю достатньо у тому випадку, коли справа стосується відмінностей у традиціях, судженнях, поглядах);

-повага до іншого, якого я разом з тим не можу розуміти та з яким не можу взаємодіяти (така форма толорантності може існувати в науці і культурі: всі наукові погляди та культурні традиції рівні, але разом з тим несумісні);

-поблажливість до слабкості інших, які поєднуються з певною частиною презирства до них;

-розширення особистого досвіду та критичний діалог (здатність подивитися на іншого з його точки зору й тим самим побачити слабкість власної позиції) [4].

Н.В. Крутова виділяє наступні рівні толерантності.

1. Рівень стримування негативного реагування щодо морально значущого фактору, який проминає насильство (рівень прояву терпимості). Принаймні необхідно враховувати, що терпимість є вираженням вільної емпатії, не може зароджуватися загрозою, благанням, наслідуванням. За терпимість можуть бути неправильно прийняті: надія на автоматизм долі, сповільненість реакції, нездатність до ціннісного розрізнення, цинічна байдужість, нерішучість. А.Е. Зімбулі виділяє наступні види терпимості:

- квазітерпимість - види стриманості, які зовнішньо демонструються як терпимість, але є уявними, несправжніми; ймовірні мотиви такої поведінки - самореклама, віра в автоматизм подій, прагматизм, потурання, конформізм;

- псевдотерпимість - випадки усвідомленого введення будь-кого в оману; мотивація – вдавання;

- «негативна» терпимість - терпимість, що має показний характер, а також злісне невтручання; мотивація - налагоджена помста, злісна стриманість;

- «позитивна» або справжня терпимість визначена такими мотивами, як увага, турбота про адресата, допомога, симпатія, розуміння.

2. Рівень готовності до взаєморозуміння та розуміння іншого на підставі загальнолюдських цінностей, а також визнання за ним права на існування.

3. Рівень критичного діалогу та розширення особистого досвіду на основі критичного усвідомлення [3].

На думу Т.Б. Міхеєвої толерантність вчителя може виявлятися у двох аспектах - діяльнісному (у формах поведінки, діях людей по відношенню один до одного) і комунікативному (у формах міжособистісного, міжнаціонального, міжгрупового спілкування). Комунікативний аспект толерантності – це здатність особистості і суспільства в цілому до нормативного, етикетного, безконфліктного спілкування; формування у всієї лінгвокультурної спільноти в цілому вміння слухати та чути співрозмовника і поважати його думку, зберігати спокій під час суперечки і конфлікту; вміння спокійно й етично проводити міжособистісну суперечку та публічну дискусію[5].

Отже, невід’ємною складовою професійної толерантної педагога виступає толерантність у спілкуванні (комунікативна толерантність). Комунікативна толерантність педагога - це його вміння побудувати педагогічне спілкування на рівні діалогу та рівноправних взаємин, заснованих на довірі та доброзичливості.

Висновки та перспективи подальших розробок. Проаналізувавши підходи щодо визначення складових педагогічної толерантності, ми дійшли до висновку, що під педагогічною толерантністю доцільно розуміти володіння вміннями і навичками толерантної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу; директиву на терпимість як активну позицію щодо розвитку толерантності своєї особистості, особистості учнів та їх батьків; як якість особистості; як норму власної поведінки, що являє собою одну з складових педагогічної етики. Педагогічна толерантність є соціальною категорією і виявляється в установці на прийняття іншої людини, на емпатичне розуміння, на відкрите і довірливе спілкування.

Педагогічна толерантність виступає як інтегруюча форма, якій притаманні риси усіх видів і рівнів толерантності, яка визначається цілями, завданнями та особливостями педагогічної діяльності педагога й усім різноманіттям педагогічних ситуацій, яка є професійно-особистісною якістю вчителя.

Навички толерантності сприяють безконфліктній участі у будь-якій комунікації. А провідним соціальним інститутом, що сприяє розвитку толерантних навичок майже з самого початку, є освіта, в якій продуктивно застосовується діалог, співпраця, повага між усіма суб'єктами освітнього процесу.

Література

1. Асмолов, А.Г. (2000). Толерантность от утопии к реальности. На пути к толерантному сознанию. Москва. (Asmolova, A.G. (2000). Tolerance from utopia to reality. Towards a tolerant consciousness. Moscow).
2. Каверзина, Т. Е. (2017). Толерантность педагога как профессионально важное качество педагога в поликультурном образовании. (Курсовая работа). Братск. (Kaverzina, T.E. (2017). Tolerance of a teacher as a professionally important quality of a teacher in multicultural education. (Heading robot). Bratsk.

https://brstu.ru/docs/faculties/fmp/portfolio/kaverzina/KR2017_2.pdf

3. Крутова, Н.В. (2002). Формирование у старшеклассников отношения к толерантности как социально значимой ценности в обучении гуманитарным дисциплинам. (Дисс. канд. пед. Наук). Волгоград. (Krutova, N.V.(2002). Formation of high school students' attitude to tolerance as a socially significant value in teaching humanitarian disciplines. (HhD thesis). Volgograd).
4. Лекторский, В.А. (2011). Толерантность как философская проблема. Образовательная политика. 2: 50 – 53. (Lektorskij, V.A. (2011). Tolerance as a philosophical problem. Educational policy. 2, 50 – 53).
5. Михеева, Т.Б. (2011). Профессиональная толерантность учителя (на примере деятельности учителя русского языка полиэтнической школы). Гуманитарный вектор. 1(25), 42-45. (Mikheeva, T.B. (2011). Vocational tolerance of a teacher (Russian language teacher in poly-ethnic school). Humanitarian vector. 1 (25), 42-45.

УДК 688.723(09)

М. Бідочко,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
М. Bidochko,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy
State Pedagogical University

МАРІОНЕТКА – ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ ТА КЕРУВАННЯ ЛЯЛЬКОЮ

PUPPET - HISTORY AND MODERNITY, FEATURES OF STRUCTURE AND DOLL CONTROL

Анотація. В статті розглядаються загальні відомості про ляльку маріонетку з метою вказання важливості її застосування у вихованні в дітей емоційного інтелекту, а також моральних і духовних чеснот. Вказані особливості будови та керування лялькою, а також висвітлено аспекти, які вказують на вартість театральної діяльності в нашому житті з метою піднесення людської життєдіяльності до вищих цінностей.

Abstract.The article considers general information about the puppet doll in order to indicate the importance of its use in the education of children's emotional intelligence, as well as moral and spiritual virtues. The peculiarities of the structure and management of the puppet are indicated, as well as the aspects that indicate the value of theatrical activity in our lives in order to elevate human life to higher values.

Ключові слова: маріонетка, театр, цінності, іграшка, вистава.

Key words: puppet, theater, values, toy, play.

Сучасна освіта у світі та в Україні проходить трансформацію з освіти яка орієнтувалася на суспільний статус і достаток на освіту, яка ґрунтується на цінностях. Сутність ціннісного підходу до системи освіти полягає не на вмінні щось робити, а на тому ким бути, перехід з «мати» до «бути», бути чесним, добрим, милосердним, працьовитим. Західні педагоги говорять, що вони не вчать фізики, математики, але цією фізикою, математикою ... вчать чогось більшого. Тим чимсь є цінності, чесноти, та свята і чиста любов до Бога і ближнього описана в Святому Писанні. Найпершою цінністю нашого українського народу є Господь Бог і весь Його Закон. Як говорив Лесь Курбас: «коли ми принижуюмо наші вимоги до того, що ми можемо в наших обставинах, то це не дасть ніякого прогресу»[14], саме цінності мають силу підняти людину, направити на правильний світлий шлях.

У педагогіці використовуються різні засоби впливу на дітей з метою виховання. «Розум людський ніколи не винаходив нічого шляхетнішого за театральні дійства як для вдосконалення, так і для очищення людської натури» – говорив Вольтер [15]. Ляльки – маріонетки не новизна, але й не популярність в нашому захопленому стрімким розвитком комп'ютерних технологій світі. Розглянемо у цій статті театр ляльок – маріонеток як засіб позитивного впливу на виховання дітей.